

Merve Dündar¹
Araştırmacı

COVID-19'un tüketici harcamalarına etkisi

İlk olarak 31 Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan COVID-19 salgının dünyadaki endişe verici yayılımından dolayı Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 11 Mart 2020 tarihinde pandemi (küresel salgın) ilan etti.² DSÖ tarafından açıklanan verilere göre 30 Mart 2020 saat 19:23 itibariyle 203 ülkeye yayılan ve 33 bin 106 kişinin ölümüne sebep olan COVID-19 salgını, dünya genelinde hayatı neredeyse durma noktasına getirdi.³ Birçok ülke, ülke genelinde karantina önlemleri aldı, uçak seferleri askıya alındı, eğitime, kültürel etkinliklere ve spor müsabakalarına ara verildi. Türkiye'de ise ilk vaka 11 Mart 2020 tarihinde açıklandı. Bu tarihten itibaren alınan önlemlerin ve salgının ekonomi üzerindeki etkilerinin nasıl olacağı merak konusu. Salgının tüketici harcamalarına etkilerini, TCMB Banka Kartı ve Kredi Kartı Harcama Tutarları haftalık olarak açıklanan veriler üzerinden gözlemlemek mümkün. Bu kapsamda 2020 yılı 6 Mart, 13 Mart ve 20 Mart haftalarında yapılan harcamalar ve bu harcamaların haftalık değişimleri incelenmiştir (bkz. Tablo 1). Ek olarak tüketimde görülen etkinin daha iyi anlaşılması adına bu 3 haftada yapılan toplam harcama, 2019 yılının denk gelen haftalarında (8 Mart, 15 Mart ve 22 Mart 2019) yapılan toplam harcamayla karşılaştırılmıştır (bkz. Şekil 2).

Türkiye'de ilk vakanın görüldüğü 13 Mart haftasında 21,3 milyar TL, izleyen 20 Mart haftasında ise 19,6 milyar TL tutarında banka kartı ve kredi kartı harcaması yapıldı. İşlem adedi ise sırasıyla 143 milyon ve 123 milyon oldu.

¹<https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1376/Mukaddes+Merve+Dundar>

² WHO. (2020). Rolling Updates on Coronavirus Disease (COVID-19). 27 Mart 2020 Güncellemesi. 30 Mart 2020 tarihinde erişildi.

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen>

³ WHO. (2020). Coronavirus disease (COVID-19) Pandemic. 30 Mart 2020 Güncellemesi. 30 Mart 2020 tarihinde erişildi.

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

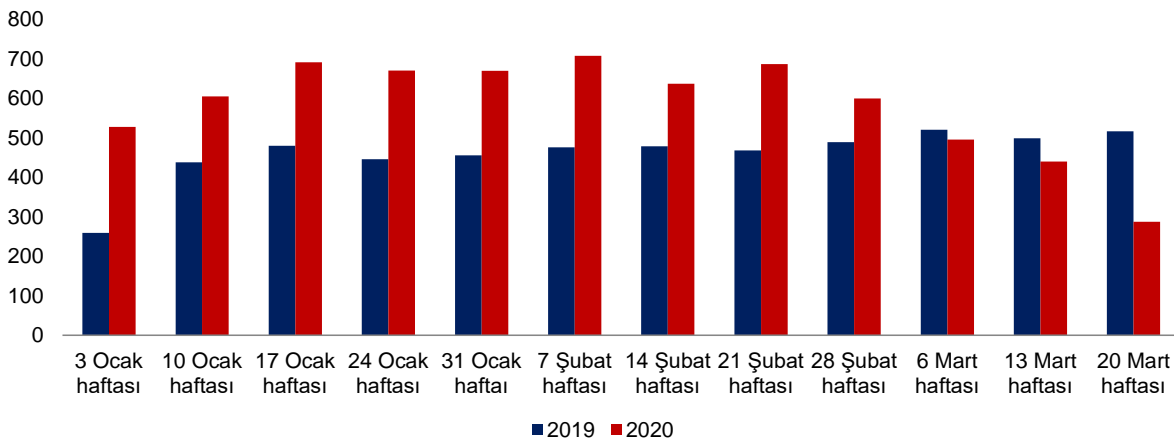
Bir önceki haftaya kıyasla 13 Mart haftasında işlem adedi yüzde 10, harcama tutarı yüzde 3 artarken; 20 Mart haftasında işlem adedi yüzde 14, harcama tutarı yüzde 8 azaldı. Bu azalışın nedeninin vakanın görüldüğü ilk hafta (13 Mart haftası) tedbir amaçlı harcamaların artması ve sonrasında birçok faaliyetin sınırlandırılmasıyla beraber tüketicilerin sadece temel ihtiyaçlarına yönelmeleri olduğu düşünülmektedir. Şekil 2'de görüldüğü gibi 2020 yılı Mart ayının ilk 3 haftasında (6 Mart, 13 Mart ve 20 Mart) yapılan toplam harcamalar, 2019 yılının aynı dönemine kıyasla yüzde 19 arttı.

13 Mart haftasında ilk vakanın görülmesinin üzerinden 2 gün geçmesine rağmen market ve alışveriş merkezlerinde yapılan harcamalar, 6 Mart haftasına kıyasla yüzde 20 artışla 4,4 milyar TL, çeşitli gıda harcamaları ise yüzde 5 artışla 1,4 milyar TL oldu. 20 Mart haftasında ise market ve alışveriş merkezlerinde yapılan harcamalar yüzde 19 artışla 5,3 milyar TL, çeşitli gıda alışverişlerinde yapılan harcamalar yüzde 8 artışla 1,6 milyar TL seviyelerine ulaştı. Mart ayının ilk 3 haftasında 2019 yılının aynı dönemine kıyasla market/alışveriş merkezlerinde yapılan harcamaların yüzde 48, çeşitli gıda alışverişlerinde yapılan harcamaların yüzde 32 artışı yönelimi desteklemektedir.

13 Mart haftasında yapılan sağlık/sağlık ürünleri/kozmetik harcamaları bir önceki haftaya göre yüzde 11 artarak 953 milyon TL oldu. 20 Mart haftasında yapılan harcamalar ise bir önceki haftaya kıyasla yüzde 2 azalarak 932 milyon TL seviyesine geriledi.

Havayollarında yapılan harcamalar, 28 Şubat haftası itibariyle azalarak son üç haftada 2019 yılı seviyelerinin gerisinde kaldı. Havaalanlarının risk teşkil etmesi ve önlemler dâhilinde sınırların kapatılması ve uçuşların durdurulması havayollarına yapılan harcamaların azalmasına neden oldu. Havayollarında yapılan harcamalar, bir önceki haftaya kıyasla 13 Mart haftasında yüzde 11, 20 Mart haftasında ise yüzde 35 azaldı. Havayollarına ek olarak seyahat acenteleri/taşımacılık harcamaları, 20 Mart 2020 haftasında yüzde 32 azaldı. Konaklama harcamaları bir önceki haftaya kıyasla 13 Mart haftasında yüzde 11, 20 Mart haftasında yüzde 40 azaldı. 2019 yılının aynı dönemine göre kıyaslandığında, 2020 yılı Mart ayının 3 haftasında yapılan konaklama harcaması yüzde 9, havayolları harcaması yüzde 20 ve seyahat acenteleri/taşımacılık harcamaları yüzde 22 azaldı.

Şekil 1 Banka kartı ve kredi kartı ile yapılan haftalık havayolları harcaması tutarı, milyon TL, 2019-2020

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları

Alınan tedbirler ve evde kalın çağrılar üzerine internet üzerinden yapılan alışverişler ve mektupla/telefonla yapılan alışverişler arttı. Banka kartı ve kredi kartı ile yapılan harcamalarda önde gelen harcama kalemleri içerisinde yer alan internet üzerinden yapılan alışverişler, bir önceki haftaya kıyasla 13 Mart haftasında yüzde 8 artışla 4,2 milyar TL olurken, 20 Mart haftasında yüzde 14 azalışla 3,6 milyar TL seviyesine geriledi. 20 Mart haftasında mektupla/telefonla yapılan alışverişlerin harcama tutarı ise 995 milyon TL oldu.

Aynı dönemde giyim ve aksesuar harcamaları yüzde 47, yemek harcamaları yüzde 42 ve kumarhane/içkili yerlerde yapılan harcamalar yüzde 53 azaldı. AVM'lerin kapatılması, restoranlarda masaların kaldırılması ve sadece paket servis hizmeti verilmesi ve pavyon, diskotek, bar, gece kulüplerinin geçici süreyle faaliyetlerinin durdurulması bu alanlarda yapılan harcamaların azalmasına neden oldu.

Tablo 1 Banka kartı ve kredi kartı ile yapılan harcamaların haftalık değeri (milyon TL) ve bir önceki haftaya göre değişimi, 6 Mart – 20 Mart 2020

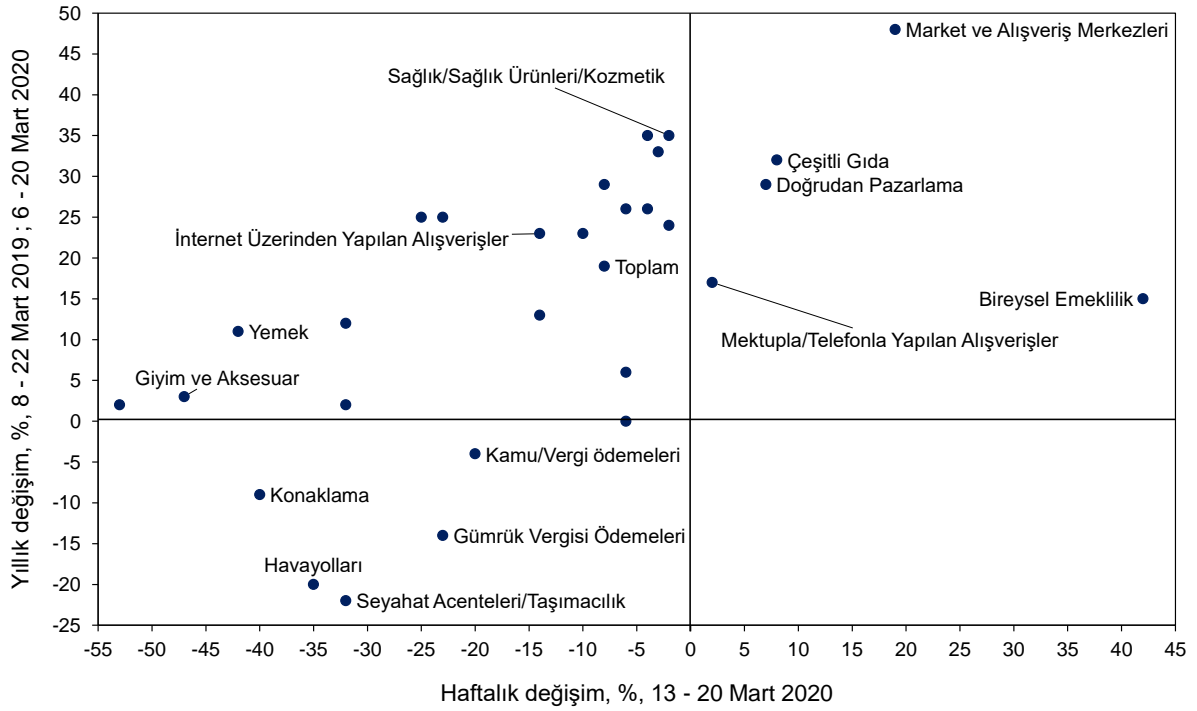
	06-03-2020	13-03-2020	20-03-2020	Bir önceki haftaya göre değişim, 13-03-2020	Bir önceki haftaya göre değişim, 20-03-2020
Market ve Alışveriş Merkezleri	3.674	4.413	5.264	20%	19%
İnternet Üzerinden Yapılan Alışverişler	3.911	4.241	3.637	8%	-14%
Çeşitli Gıda	1.387	1.450	1.565	5%	8%
Hizmet Sektörleri	1.441	1.376	1.237	-4%	-10%
Benzin ve Yakıt İstasyonları	1.231	1.268	1.191	3%	-6%
Elektrik-Elektronik Eşya, Bilgisayar	1.127	1.212	1.161	8%	-4%
Kamu/Vergi ödemeleri	1.635	1.396	1.121	-15%	-20%
Mektupla/Telefonla Yapılan Alışverişler	1.094	975	995	-11%	2%
Sağlık/Sağlık Ürünleri/Kozmetik	856	953	932	11%	-2%
Giyim ve Aksesuar	1.493	1.628	856	9%	-47%
Sigorta	930	851	836	-8%	-2%
Yapı Malzemeleri, Hırdavat, Nalburiye	817	791	742	-3%	-6%
Gümrük Vergisi Ödemeleri	1.058	965	739	-9%	-23%
Araç Kiralama-Satış/Servis/Yedek Parça	697	713	656	2%	-8%
Yemek	1.012	1.053	615	4%	-42%
Mobilya ve Dekorasyon	671	660	567	-2%	-14%
Diğer	604	582	564	-4%	-3%
Eğitim / Kırtasiye / Ofis Malzemeleri	633	578	391	-9%	-32%
Telekomünikasyon	389	371	349	-5%	-6%
Seyahat Acenteleri/Taşımacılık	447	456	308	2%	-32%
Havayolları	496	440	287	-11%	-35%
Bireysel Emeklilik	181	161	229	-11%	42%
Kuyumcular	288	301	225	5%	-25%
Müteahhit İşleri	192	190	182	-1%	-4%
Konaklama	239	213	128	-11%	-40%
Kulüp / Dernek /Sosyal Hizmetler	94	92	71	-1%	-23%
Doğrudan Pazarlama	44	36	38	-18%	7%
Araba Kiralama	41	51	35	23%	-32%
Kumarhane /İçkili Yerler	32	36	17	13%	-53%

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları

Şekil 2'de verilen grafiğin dikey eksenini Mart 2020'nin ilk 3 haftasında (6 Mart, 13 Mart ve 20 Mart) yapılan toplam harcamaların, 2019 yılının aynı dönemine (8 Mart, 15 Mart ve 22 Mart) göre yüzdelik değişimini; yatay eksen ise 2020 yılı 20 Mart haftasında yapılan harcamaların 13 Mart haftasına kıyasla yüzdelik değişimini vermektedir. Görüldüğü üzere sağ üst kısımda bulunan market ve alışveriş merkezleri, çeşitli gıda ve mektupla/telefonla yapılan alışverişler vb. harcama kalemleri hem yıllık hem de haftalık bazda artış göstermiştir. Bu kısımda yer

alan sektörler, salgın sonucunda en fazla artış görülen sektörlerdir. Sol alt kısımda bulunan havayolları, konaklama, seyahat ve taşımacılık harcama kalemleri ise hem yıllık hem de haftalık bazda düşüş gösteren sektörlerdir. Bu sektörlerin COVID-19 salgı nedeniyle harcamaların en fazla kısıtlandığı sektörler olduğu görülmektedir. Sol üst kısımda yer alan internet üzerinden yapılan alışverişler, sağlık/sağlık ürünleri/kozmetik vb. harcamaların yıllık bazda artış gösteren fakat haftalık değişimde düşüşe geçen sektörlerdir.

Şekil 2 Banka kartı ve kredi kartı ile yapılan harcamaların yıllık (8-22 Mart 2019; 6-20 Mart 2020) ve haftalık değişimi (13-20 Mart 2020), %

Kaynak: TCMB, TEPAV hesaplamaları